

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Pobočné spolky dle nového občanského zákoníku

Kromě mnoha jiného přináší nový občanský zákoník (89/2012 Sb.; NOZ) i novou právní úpravu tzv. pobočných spolků. O jaký institut se vlastně jedná, k čemu je užitečný a jaké jsou podmínky jeho existence? To jsou hlavní otázky, kterými by se měl tento příspěvek zabývat.

Problémy současnosti

Z funkčního hlediska nejsou *pobočné spolky* ničím jiným, než tím, co dosavadní právní úprava nazývala tzv. *organizačními jednotkami* občanských sdružení. Změny spočívají pouze v rozsahu a detailnosti jejich zákonného ukotvení.

Současný zákon o sdružování občanů (83/1990 Sb.) se co do úpravy organizačních jednotek omezuje na konstatování, že mohou vzniknout a že mohou jednat svým jménem (srov. § 6 a 9). Zbytek je třeba dovodit z obecných ustanovení občanského zákoníku (40/1964 Sb.) o právnických osobách (§ 18 a násl.), popřípadě z judikatury. Jedná se tak pravděpodobně o vůbec nejstručnější úpravu soukromoprávní právnické osoby u nás.

V případě právnických osob však vždy neplatí: čím stručnější, tím lepší. Zvláště jedná-li se o právnické osoby, které nejsou zapisovány do veřejných rejstříků, jako je tomu právě u organizačních jednotek. Ty jsou evidovány pouze v neformálním seznamu Ministerstva vnitra, do kterého má veřejnost jen velice omezený přístup a který negarantuje jakoukoliv aktuálnost či závaznost uložených informací. Osoby, které s organizačními jednotkami vstupují do právních vztahů, tak např. nemají jistotu, zda jednají se skutečně existujícím subjektem, popř. s jeho oprávněným zástupcem.

NOZ se snaží tento stav napravit. Současný flexibilní režim sice zcela neruší, ale určuje alespoň základní kritéria vzniku a zániku pobočných spolků. Co je pak nejpodstatnější, zavádí v součinnosti se zákonem o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob[1] povinnost zapisovat pobočné spolky do rejstříku spolků (k tomu viz níže). Výrazným způsobem se tak posiluje transparentnost těchto organizací i právní jistota osob, které se kolem nich pohybují.

Co to vlastně je pobočný spolek?

Z praktického pohledu by bylo možné pobočné spolky připodobnit k pobočkám obchodních společností. Stejně jako ony jsou totiž primárně nástrojem pro vnitřní stratifikaci organizace, jsou samostatně organizované a pro mateřskou organizaci plní určité specifické úkoly - např. provozují činnost pro určité území, oblast zájmu apod.[2] Z pohledu právního se však pobočné spolky od poboček přece jenom výrazně liší, a to svou právní osobností. Zatímco pobočky jsou pouze objektem práva a nemohou samostatně nabývat práva povinnosti, pobočné spolky jsou subjektem práva.

Jako subjekt se pobočný spolek ocitá v určité dvojroli. Na jedné straně je součástí spolku jako širšího celku, na straně druhé je svébytnou právnickou osobou. Aby v rámci tohoto postavení nedocházelo ke střetům, je jeho samostatnost výrazně omezena.

V první řadě se to týká jeho způsobilosti k právnímu jednání. Tou je pobočný spolek nadán pouze do

té míry, kterou připustí stanovy hlavního spolku (srov. § 228 odst. 1 NOZ). Jinými slovy, záleží především na hlavním spolku, jakou činnost pobočnému spolku umožní a zda ho ve výsledku přiblíží spíše plnohodnotné právnické osobě, nebo nesamostatné organizaci. Omezení přitom mohou spočívat v podstatě v čemkoliv – pobočnému spolku nemusí být např. umožněno nakládat s nemovitostmi, přijímat úvěry, nabírat zaměstnance apod. Limitem pro tato omezení jsou pouze obecné zásady ochrany práv třetích osob, zákaz zneužití práva, zákaz porušení dobrých mravů apod.

Další specifikum spočívá v podmíněné existenci pobočných spolků - mohou totiž existovat pouze do té doby, dokud existuje i hlavní spolek, který je založil. Pokud by došlo k jeho zrušení, musí automaticky dojít i ke zrušení všech jeho pobočných spolků (srov. § 230 NOZ). Z tohoto důvodu označuje teorie pobočné spolky jako tzv. odvozené (či také vedlejší) právnické osoby.[3]

Založení pobočného spolku

Možnost založit pobočný spolek musí vyplývat přímo ze stanov hlavního spolku (§ 219 NOZ). V nich je přitom třeba uvést buď již konkrétně zakládané pobočné spolky, nebo alespoň mechanismus jejich budoucího zakládání. Jako praktičtější se přitom jeví druhá možnost, neboť nevyžaduje změnu stanov pokaždé, když má dojít k založení nového pobočného spolku. Samotný mechanismus pak může spočívat například v určení pravomoci statutárního orgánu rozhodovat o založení pobočného spolku většinou hlasů apod.

Stejně jako u jiných právnických osob je i u pobočného spolku proces jeho vzniku dvoufázový. Výše uvedené založení je pouze prvním krokem. Aby došlo ke skutečnému vzniku pobočného spolku, je třeba přistoupit i k jeho zápisu do veřejného rejstříku – v tomto případě rejstříku spolků. Den zápisu je pak i dnem jeho vzniku (§ 229 odst. 1 NOZ).

Rejstřík spolků

Jak již bylo zmíněno, dle nového rejstříkového zákona se budou pobočné spolky zapisovat do tzv. spolkového rejstříku. Ten povedou rejstříkové soudy a bude fungovat obdobně, jako dnes funguje např. obchodní rejstřík. Především však bude naplňovat kritéria formální a materiální publicity – v něm uvedené informace tak budou závazné i veřejně přístupné (např. skrze webový portál justice.cz).

Základní okruh povinně zveřejňovaných informací je u pobočných spolků stejný jako u jiných právnických osob: sídlo, předmět činnosti, právní forma, den svého vzniku a zániku, identifikační číslo, název a složení statutárního orgánu, případný status veřejné prospěšnosti, apod. (srov. § 25 rejstříkového zákona).

K těmto informacím budou muset pobočné spolky dále doplnit: rozsah své právní samostatnosti (tj. do jaké míry mohou samostatně nabývat práva a povinnosti), rozsah ručení za jejich dluhy ze strany hlavního spolku (k tomu viz níže) a v neposlední řadě musí identifikovat svůj mateřský hlavní spolek (srov. § 29 odst. 2 rejstříkového zákona).

Návrh na zápis do rejstříku spolků podává při zakládání pobočného spolku hlavní spolek. Změnu či výmaz daných údajů však poté může navrhnout i sám pobočný spolek. K danému řízení je přitom po celou dobu příslušný rejstříkový soud hlavního spolku.

Název pobočného spolku

Základním identifikačním znakem pobočného spolku je stejně jako u jiných právnických osob jeho název. Kromě obecných náležitostí názvu – zejm. neklamavosti, nezaměnitelnosti (srov. § 132 a násl. NOZ) je přitom třeba splňovat i podmínky uvedené v § 228 odst. 2 NOZ: „*Název pobočného spolku*

musí obsahovat příznačný prvek názvu hlavního spolku a zároveň vyjádřit jeho vlastnost pobočného spolku“.

Splnění první podmínky - vyjádření příznačného prvku názvu hlavního spolku, většinou nebude činit přílišné problémy. Pokud se hlavní spolek jmenuje například „*Racek, pěvecký spolek dětí a mládeže*“, měl by název hlavního spolku obsahovat alespoň slovo „*Racek*“.

Další podmínkou je vyjádření vlastnosti pobočného spolku, z čehož dle mého názoru v podstatě plynou 3 dílčí požadavky. V první řadě musí být patrné, že se jedná o subjekt, a dále, že se jedná o subjekt, který má spolkovou povahu a odvozenou právní osobnost (tzv. akcesoritu).

Pojem *pobočný spolek* v sobě tyto náležitosti zahrnuje automaticky, a proto je vhodné ho zakomponovat přímo do názvu - např. „*Racek, pobočný spolek Pelhřimov*“. Připouští se však i použití jiných pojmů. Důvodová zpráva NOZ např. zmiňuje pojmy jako *místní organizace, základní organizace, sekce* apod.[4] Ačkoliv jim nelze obecně nic vytknout, je třeba upozornit, že tyto pojmy sice vyjadřují akcesoritu, nikoliv však již spolkovost daného pobočného spolku. Proto je např. název *Racek, místní organizace Pelhřimov* potřeba považovat za nedostatečný, zatímco *Racek, místní spolková organizace Pelhřimov* či *Spolek Racek, místní organizace Pelhřimov*, kde už je spolkovost vyjádřena, za vyhovující.

Majetkové poměry mezi pobočným a hlavním spolkem

Vztah pobočného a hlavního spolku stojí na principu oddělených majetkových sfér. Souhrn majetku a dluhů (tj. jmění) pobočného spolku tedy nelze považovat za podmnožinu majetku hlavního spolku.[5] Jejich vzájemné majetkové poměry se tak v základním pojetí nijak neliší od vztahu mezi samostatnými osobami. Mohou se sice na základě dohody stát spoluvlastníky určité věci či solidárními dlužníky určitého závazku, nicméně přímo ze zákona pro ně nic takového neplyne.

Přesto není jejich majetek oddělený absolutně. V první řadě je zde možnost, aby namísto dohody jejich majetková provázanost vyplývala přímo ze stanov. Další rozdíl vyplývá z existenční závislosti pobočného spolku na hlavním spolku. Pobočný spolek sice za dluhy hlavního spolku ze zásady neodpovídá, nicméně je třeba mít v patrnosti, že hlavní spolek může pobočný spolek zrušit (způsobem uvedeným ve stanovách). Pokud na něj potom má dle stanov přejít likvidační zůstatek, může pomocí něj uhradit i své dluhy. Z tohoto důvodu je pobočný spolek silně motivován podpořit hlavní spolek v případě, pokud by se měl např. dostat do úpadku. V nadneseném smyslu je tak možné hovořit o tom, že dluhy hlavního spolku jsou i dluhy pobočného spolku.[6]

Opačně tato logika však nefunguje. Pokud se dostane pobočný spolek do úpadku, nemusí to mít na hlavní spolek vůbec žádný vliv. Hlavní spolek tedy není ze svého existenčního pohledu tolik motivován hradit za pobočný spolek jeho dluhy. Výjimka nastává pouze při zakládání pobočného spolku. Jestliže pobočný spolek byl již založen, ale nebyl dosud zapsán do spolkového rejstříku, je z právního jednání tohoto tzv. *předčasného pobočného spolku* zavázán společně a nerozdílně i hlavní spolek (viz § 229 odst. 4 NOZ). Jakmile je však do tohoto rejstříku zapsán, zavazuje jeho právní jednání ze zásady pouze jeho.

Stejně tak, jako ze zákona nevyplývá majetková solidarita mezi hlavním a vedlejším spolkem, nevyplývá z něho ani vzájemné ručení za své závazky.

Tento vztah může být nicméně založen stanovami. Koneckonců NOZ s tím počítá, když v § 229 odst. 4 uvádí: „*Ode dne zápisu pobočného spolku do veřejného rejstříku ručí hlavní spolek za dluhy pobočného spolku v rozsahu určeném stanovami.*“.[7] Výslednou míru ručení vyplývající ze stanov je poté třeba zapsat do rejstříku spolků (viz § 29 odst. 2 písm. b rejstříkového zákona).

Oproti tomuto ručení *en bloc* je však třeba odlišit ručení *ad hoc*, tedy ručení, které vzniká v určitém konkrétním případě na základě dohody mezi hlavním a pobočným spolkem. Takovému ručení pochopitelně výše uvedené nebrání.

Zánik pobočného spolku

Stejně jako založení pobočného spolku je i jeho zánik dvoufázový. Prvním krokem je zrušení. K němu může dojít jak z obecných důvodů dopadající na všechny právnické osoby – např. dosažením účelu, rozhodnutím soudu pro neplnění určitých zákonných požadavků (srov. § 168 a násl. NOZ), tak ze zvláštních důvodů, jako je již zmiňované zrušení hlavního spolku, popř. rozhodnutí hlavního spolku o zrušení některého z jeho pobočných spolků. Pokud pobočný spolek zanikne bez právního nástupce (tedy jinak než např. fúzí), je třeba, aby před jeho zánikem proběhla klasická likvidace (dle § 187 a násl. NOZ).[8] Jakmile dojde k vyrovnání všech dluhů, může dojít i k rozdělení likvidačního zůstatku podle stanov, přičemž pravidlem bude bezpochyby přechod celého likvidačního zůstatku na hlavní spolek. Teprve poté může dojít k výmazu pobočného spolku ze spolkového rejstříku, a tedy i k jeho zániku (srov. § 185 NOZ).

Přechod organizačních jednotek na pobočné spolky

Závěrem se jeví jako vhodné uvést, jakým způsobem dojde k přechodu současných organizačních jednotek na pobočné spolky.

Základní princip spočívá v automatickém přechodu, a to v souladu s § 3045 NOZ: „*Organizační jednotky sdružení způsobilé jednat svým jménem podle zákona č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů...se považují za pobočné spolky podle tohoto zákona.*“.[9]

Na základě tohoto ustanovení není sporu, že organizační jednotky, které budou ke dni 31. 12. 2013 zapsány v evidenci Ministerstva vnitra, se s účinností NOZ (tj. k 1. 1. 2014) stanou pobočnými spolky.[10] Bezproblémovosti tohoto přechodu přispívá i přechodné ustanovení § 125 rejstříkového zákona, který stanoví fikci, že dosavadní evidence občanských sdružení vč. jejich organizačních jednotek se považuje za spolkový rejstřík. Tím je zaručeno, že i po přechodné období, ve kterém budou přesouvána data z Ministerstva vnitra na rejstříkové soudy, bude na pobočné spolky nahlíženo jako na zapsané ve spolkovém rejstříku, a tedy i vyhovující požadavkům NOZ.

Ne zcela jasnou pozici však budou mít organizační jednotky, které nebudou do konce roku 2013 zapsány na seznam Ministerstva vnitra. Vlivem nedotaženosti současného zákona o sdružování občanů je totiž možné považovat i takové organizační jednotky za existující subjekty. Nicméně podmínky NOZ již splňovat nebudou, neboť ten přiznává pobočným spolkům subjektivitu až po jejich zápisu do spolkového rejstříku. Domnívám se, že na takové organizační jednotky bude třeba od 1. 1. 2014 hledět jako na *předčasné pobočné spolky*, tedy jako na kvazi-subjekty, za jejichž právní jednání spoluodpovídá hlavní spolek (viz výše), a to až do doby zápisu do spolkového rejstříku.

Z tohoto důvodu lze současným občanským sdružením jen doporučit, aby si zkontrolovaly, zda jsou všechny jejich organizační jednotky zapsány v seznamu Ministerstva vnitra, a pokud ne, aby je tam do konce roku doplnily. Předejdou tak nejenom výše naznačeným výkladovým problémům, ale také nutnosti podávat v této věci návrh na vklad rejstříkovým soudům.

Mgr. Adam Forst,

doktorand na katedře obchodního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně

-
- [1] Tento zákon je stále v legislativním procesu – viz senátní tisk č. 166; Dále jen „rejstříkový zákon“.
- [2] Spolek pěstitelů ovoce si tak může zřídit např. pobočné spolky pro jednotlivé kraje ČR, pro pěstování jednotlivých druhů ovoce, pro práci s různými věkovými skupinami lidí apod.
- [3] Srov. TELEC, I. Spolkové právo. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 1998, s. 148.
- [4] Srov. Důvodová zpráva, s. 85. Dostupná [zde](#).
- [5] Srov. Důvodová zpráva, s. 86. Dostupná [zde](#).
- [6] Vyskytují se však i názory, že se jedná o pravidlo reálné a nikoliv pouze nadnesené, srov. ELIÁŠ, K. a kol. Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen tvůrců) nového občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. s. 130.
- [7] Je však třeba doplnit, že primárním smyslem tohoto ustanovení je poukázat na to, že po zápisu pobočného spolku do rejstříku již není hlavní spolek jeho solidárním spoludlužníkem (srov. výše), ale že jejich vzájemný vztah od té doby závisí na stanovách. Pokud stanovy ručení neupraví, nebude hlavní spolek ručit vůbec.
- [8] Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. října 2012, sp. zn. 28 Cdo 650/2010.
- [9] Tedy uplatní se stejný princip automatické „transformace“ jako u přechodu občanských sdružení na hlavní spolky. Srov. FORST, A. „Transformace“ občanských sdružení na spolky dle nového občanského zákoníku, [e-pravo.cz](#). Dostupný [zde](#).
- [10] Dle údajů Ministerstva vnitra jich bylo v tomto seznamu zapsáno ke dni 26. 8. 2013: 33.520 (včetně organizačních jednotek odborových organizací).

© EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Byznys a paragrafy, díl 35: Ručení za dluhy z podnikání u OSVČ a s.r.o.](#)
- [Bezpilotní systémy vlastní konstrukce v kategorii Specific: regulatorní požadavky a praktické aspekty](#)
- [Nefungující rozsah péče o dítě. Cesta přes využití terapie a dalších opatření podle ustanovení § 503 zákona o zvláštních řízeních soudních](#)
- [De iure traktor, de facto nákladní vozidlo, už ne tolik výhodná dualita](#)
- [Digitální důkazy z webu v soudním řízení: jak doložit, co bylo online zveřejněno?](#)
- [Pokuta 32 mil. EUR pro Dacia/Renault – evropské soutěžní úřady tvrdě došlapují na no-poaching. Měla by Vaše společnost být na pozoru?](#)
- [Rozdělení společného jmění manželů v případech výdělečné činnosti pouze jednoho z manželů](#)
- [Oběť znásilnění má nárok na peněžitou satisfakci](#)
- [Digitalizace AML povinností: jak technologie mění plnění povinností pro tisíce povinných osob](#)

- [\(Ne\)vypořádání předmětu řízení u soudního smíru](#)
- [Nové limity opatrovnického rozhodování v judikatuře ESLP a Ústavního soudu](#)